

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64

Fylke: Troms

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Trondenes

Emne: Død og begravelse

Bygdelag: Kartfjell

Oppskr. av: Jafie Christensen

Gard: Skjostad

(adresse): Skjostad i Trondenes

G.nr. 91 Br.nr. 2

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. og Otelia Markussen 80 år
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
 Skjostad, hus mor.

SVAR

Før ca 70-80 år siden hadde vi mye varslor om død her i bygden. Man drömte "luten den syke selv eller en eller annen i slekten. Forlig den syke drömte alltid hun som forskjellige som var ganske bort fra hende. Likedan ved fødsel og begravelse. Før barnet ble døpt drömte moren gjerne en eller annen i slekten som var død og barnet ble da gjerne opkalt efter den døde luten ved hele navnet eller bare fornavnet senere veldig flotte selokompaniske fantasi-navn. Men varslor i drømme var det almindeligste.

2. Det har jeg aldri hørt

3. Det forekommer meg at ha hørt men det er ikke sikkert at mor en døde i en spøkt ble det sagt at den drog en a to meg seg: (som altså døde litt senere)

4. Det har vi aldri hørt - men vi hadde (min bestemor) en gammel jente som i a to dager fra hun døde (ca 75 år) så a to småpiker komme op veien til gården

Og Karen (den gamle piken) bod om at
 de maatte faa mat. Da Karen ble begra-
 vet og de kom med kisten til keikegoarden
 kom graveren med to smaa barneskiver
 som ble salt ned i graven. De dode fra
 den tiden Karen saa dem for en veis
 lymme. Likedan hadde vi en gamm-
 mel kone i Kasfjord som for dødsleik
 stjevet med en aspararmen fa et
 lite barn - Konen i huset heudet et
 lite spebarn i nabo huset. Det var død
 om natten og da hun fik barnet i armen
 da ble hun rolig og lide stille
 like efter for. Og for ca 50 aar siden
 mistet laus Ivarson senere skoleledende
 og statsrigsmann fra Finnmark en
 liten pike i Kasfjord. Hun ble begravet
 i bygden og 8 dager efter droinde Ivar
 son at datteren kom i drømme og
 gaet og sa at hun var saa vaak!
 Han reisde over til graven, kastet den
 op og da sto kisten i vann - Og da
 aapnet han kisten tok barnet op
 og klodde det av og toket klone for
 bakken i solskinn (det var om voarey)
 mens han toket og salt med barnet
 for fau get. Tiden bar han kisten
 i likhuset og fik hende salt ned et
 annet sted. Min farmor som var
 fød i 1820 mistet sin svigfar som
 my gift hun droinde om natten han
 da han var saa vaak og da sto hun
 op og gik ut i den gamle boastue
 og der han laa for likstuen og
 da hun skulde se efter hadde det

druppest vann paa skulderen hans.
Hun byttet tai skjorte paa ham og
flyttet hans unna druppest fa tallet.
Endda er fantastisk historie man
gj skrive op. - Den pike fa Kastjod
som skulde gifte seg fik med seg
sin folowde og en nabogutt og rod-
de og seilte til Hemmestad / en boat-
tai paa flere mal) fa aa handle
til bryllyst. De handlet seg fady
og seilte hjem men paa hjemveien
kom de for nor Olaboen og kaent
ret og druknet alle 3. Der ble
forint med sukkerkarsing og ble siden
funnet i fjaren. Men noen dager
efter drointe en veninde av denne
piken som het Helen Dorothea at de
kom aa se hun laa i Nupen og
huni maatte komme aa hende hente
men straks og huni maatte gaa
alene da hun laa saa stygt ut.
Denne piken som var hos min
oldemor paa Helgnes gift til sin
matmor og bad om to mann og
boat. Fint syntes madame Noor at
at det var noe for men da piken
kintengende ba og ba da huni
tilslut ja skynd deg og gaa med
Gud. De rodde tversover fjaden
i en fart og de fant Helen Dorothea
i fjaren med skjortene over hode.
De er blitt flasket op med disse og
andre historier av min far men
dette er vel nok tankes gj.
ja det har vi ofte hoit om. Helligmann

3.

- eller bis. De var helt uütryddelig men
 forsvandt noav vedkommende døde.
6. ja - enkelte fik en valdig appetit og
 spiste mere end alom. en stund før
 de døde (noen dager før)
7. nei - det har vi aldri høit.
8. " " " " " "
9. det har vi aldri høit - uten at de løkket op
 vriduet ved aanderid.
10. ja, det gjorde de - (De syke fik ofte
 aetersens sakramente).
11. Ved prestebesøk ble der lagt hvit duk
 paa bordet med lys. Presten i samarie
 og familien irise. Ofte fik ektepar
 rådverd sammen. Folk hadde at nød-
 verdvri " fra kirken var legende og "de
 hentet ogsaa nødverdri " til døende
 hos presten.
12. De sendte bud efter den næmeste sekken.
13. ja ofte var aetelig vedrørende begravelse -
 den bestemte noie av den døende.
14. dö ell. støtne ell. støkna - goakt bort.
15. Det ble brukt speil foran den dødes mund
16. ja, ca 1900 eller 1905 fik vi en kirkesanger
 Amundsen fra lodningen som hadde vært
 skinnid til gange. Først gang i saken
 hvor han ble lagt ned i kisten og satt
 ned i nettet men lokket ble ikke satt
 direkte ned paa men paa to spiler turo
 over kisten saa det var en åpning
 mellom kiste og lokk. Efter 4-5 dager
 roaknet han og krobbed seg ut og op
 elendig av forik og utmattelse. Ideen
 kom han til lodningen hvor han igjen
 likesom døde men kosen rekket da

- legge ham ned i kisten og han vasket
ogsaa her efter 3-4 dager. Han var
hele blea i sit ansigt og paa han-
dene. Gultorn paa kinn (som lapp)
hadde en voksen datter som døde af
lungebetændelse og ble lagt paa et
bakestebord i et lekhüs eller en laave
Neste morgen fant de hende paa
gulvet, men frosset ihjel.
17. ja - hvis vinene var opne efter
døden
18. Begge deler bruktes, sakmebok
eller brind
19. ja i alm. ble naboene varslet.
20. Det var ikke noen bestemt.
21. ikke hørt det her.
22. ja, man opnet vinduet, hange et
laken foran speilet og vindu. ikke
hørt om klokken ble stanset.
23. Høist forskjellig - men man pleier
aa vaske og stille den avdøde om
en gang.
24. Avdøde ble lagt paa et bord eller en
høi benk - to bænker med fjeller eller
bord over
25. det har vi ikke hørt.
26. Det betyr hos oss at den døde er
vasket og stillet og flyttet paa sengen
paa bordet eller fjellene - det kan
ogsaa bety at den avdøde ligger i
kisten stilt og ferdig - og bare
venter paa begravelsesdagen.
27. nei, det har vi ikke hørt
28. nei, ikke hvis det ikke var somilsomt
29. men likstoa har ikke vært brukt her.
det er bare navnet igjen som brukes

30. Omkrent med engang. For det stivnet
- 31 enten de normeste i fam. eller en kone i bygden som pleit aa stille lek.
- 32 nei.
33. Haant ble greidd
34. nei men haar og skjegg ble stuset og kleipjat
- 35 ja.
- 36 ja - ja, de trodde det hjalp mot vorter
for eksp. - aa vasker seg med likvann.
- 37 utskilt og soar.
38. kle lik, soope lik
39. liksoop
- 40 lik laken - det var ofte utskylt med takkale boder kleipjat med saks i selve foit vnn og rakk pa haken til berda.
41. Det var soom at de som hadde brukte ofte utskylt pa bylleupet - lommestasjon, Anders. brodet nakkon og kappe o. s. v.
42. Inest unneklar.
- 43 De brukte det fineste og peneste de hadde i alom. Ingen spesielle tikstjerte.
44. Nei - det var nok ikke almindelig.
- 45 nei det var dekket a beppet.
- 46 ja, strømper - gjerne hvite ull eller bomullsstrømper
47. Tydde kappe ell. helle te kanner.
- 48 nei - men det ble brukte myke bloder bunnit i buketter rundt kisten.
- 49 nei - det har vi aldri hit.
- 50 nei ikke blonder men blomster og goit (myke) langs kanten. Det hadde de kanten beppet med blonder.

8
51 ca 1890-1900

52 Mi blir det kjøpt ferdige likkler
men får ble det laget hjemme - lik -
mantel: det var et bryststykke som
var legget og med løse armer som var
opåne for unnevarmen av tynn
sjerting (licksjerting.) Den - mantelen
kunne også være fevring et boode
den og liklakent i fevring og med
hullet i rader også klipsel med
saks. ~~TTT~~ mantel. jo fattigere
lik jo ~~TTT~~ tynnere og tustere utstyr.

53 ja fremdeles.

54 nei - men ^{man} skulle ta for liket (gjørne
pannen, de skulle da ikke " stå
for dem."

55. nei - det har vi ikke hørt.

56. nei - aldri hørt om.

57. nei

58. jo, kisten eller kistene sto ofte stablet op i nål ell.
utheis, likeså materialer - ofte fik de likkister
med jeklene fra Bergen.

59. det vet vi ikke.

60. Bostetan eller vrebann (vidje kvist)

61. Ofte en srukke. de srukke ga selv for
gordene - det var et økonomisk spørsmål

62. De brukte kjørsok, og stødde kull, blanke

63. kulbiter også til pynt.

f.aa ca 1900-05-10.

64. det har vi ikke hørt noe om.

65. Høvelspon, hoi, halom.

66. Det samme i gaten, halom, hoi ell. spon
eller fjarspate.

67. Kisten blir kjøpt ferdig og er nesten alltid
hvit.

5. 68 Ofte ringen ell. reinger
 69 nei
 70 Kisten ble tidligere pyntet med lauber laget av
 røsleng og tyttebærlyng
 71. Aldri høit.
 72 Aldri høit.
 73 nei aldri.
 74. ja naar de la dem mer "og sang dem
 ut i d. v. s." naar den døde var lagt i
 kisten og kisten skulde bære ut kisten i
 ulhus ell. for i møt.
 75 ja naar de hadde sanget og en ell. annen
 hadde sagt noe - andagt eller lest noe
 av Bibelen fik naboenne og fam. kaffe.
 Aldri dans.
 76. Møt, laave ell. i huset.
 77 Det rommet hvor den døde sto ble pyntet
 med ener, tyttebærlyng, røsleng og l.
 og det ble hengt laken for vinduet og speil
 Her ble ikke pyntet.
 78 }
 79 } Vi hadde ikke barskog.
 80 }
 81 ja, paa begravelsesdagen.
 82 ja
 83 lokket ble lagt paa
 84 et firkantet stykke for gjørne kantet m. blonder
 85 Svededuk ogsaa salvet
 86 ja ofte for.
 87 i 1894 fik vi det fiske gravkapel i Tr.
 det var innviet i febr. 1894. Det var m.
 88 at liket ble ofte salt inn der men
 selve begravelsen ble aldri holdt der paa
 prestens holdt ikke liden i likkappelen.
 88 Vi har smaa gravkappel m. i bygden
 3 styk. men de er ganske smaa og har

kirkegards forvning arbeider for og utvide
desse kapellene som begravelse kan
fregan herfra - eller i det ~~alm.~~ ofte at
kisten bli satt i kirken og prestens
taler om den døde der.

89

ja, det gik mere stilfardig for seg

90

alle var oppstalt med forberedelse
til begr. som det ~~ikke~~^{avvut} arbeide bli
lagt tilside

91

De gik sent klatt i som og som mange
maante - laar for mann eller kone
le mindre for forvalde og 3 mand. for fjernes
slekt. J vet ikke om alle i bygden gjode
det.

92

De skulle holde seg hjemme og ikke
delta i fest og dans.

93

ja i alm. sorte beske klar - helst
mørke.

94

ja.

95

nei

96

nei, aldri

97

nei

98

Før var det helst en soidag, nu efter
~~alm.~~ det passer.

99

vi sier begravelse.

100

Begge deler, var det liten plass inne
ble kisten satt ute på tunet.

101

Før gjode de det. fuat alle som irdet ^{fik}
den avtale for siste gang, men nu
er kokket på bestandlig.

102

ikke her

103

på et bord ved siden av kisten

104

aldri høit det

105

De ble sikkert slukket.

106

bruktet ikke her.

- 6-107 Brukkes ikke her.
- 108 Hav aldri hørt om det.
- 109 " " " " "
- 110 } Hav ikke forekommet i de siste 100 år.
- 111 } nei absolut ikke
- 112 } nei
- 113 } ja ~~nei~~. Sæsonst det gaav an oo for
presten ser gjai de det.
- 114 } ca 1920 og utover
- 115 } ja det var ofte leveren i kvedsen eller
- 116 } en eller annen alde mann som holdt
gravtalen i hjemmet - det var nok
den lange veien og doolye veien og
økonomer som gjade at det var saa
sjelden presten kom i huset.
- 117 } nei aldri hørt.
- 118 } aldri hørt det - men det kunne
vel vare det vanket en dram norr
de kom fra kirkegården.
- 119 } aldri hørt om det.
- 120 } Sommer eller nærmeste slekt ogsaa naboene
- 121 } nei
- 122 } det er altid de nærmeste i familien og
ogsaa naboene.
- 123 } Følenden først.
- 124 } nei, aldri hørt det.
- 125 } nei aldri hørt det.
- 126 } ja, der.
- 127 } nei - den ble satt på vogn ell. slede
- 128 } nei
- 129 } de fulgte li graven
- 130 } nei alle som kunde
vet ikke sikkert - min oldemor reiste li
kirkegården med en liten bari og da de (fulgte

131. kom tilbake hadde en liten son (faldt) faldt i bronnen og druknet ca 1815 ja soan er det mi.

132. ja de brukte smaa hakket enu per veien ja gaarden hit hovedveien og kjok de gjennom bygden strakte de enu fram paa veien med et showtveien - avkjoring som vi sier alle gaarder langs veien.

133. ja har sett "arespat" av bjerk eller rogn med toir ~~over~~ veien hit kastjand hvor gaardsveien kommer op til hovedveien. Likesaa girlander av lyng hangt i lokker og buer over veien - men det w bare var, somnu og hoit - vi hadde ikke barskoy da. Desoere kan fj ikke sende noen bilder.

134. ja det w alm. mi - ca 1880-1890

135. ja, slekt, naboen, venner.

136. ikke for, men mi.

137. Naar de kom tilbake.

138. Det er forskjellige maader - men heris flagg etfer begravelse, men lar flagg et henge paa halv stang lue dager.

139. nei

140. nei

141. ja - de sang salmer

142. ja de sang da ogsaa. (salmer.

143. nei

144. Det har vi ikke hoit noe om.

145. Den sto ofte bae paa sleden uten noe umor - men ofte sto den paa et munkt klode som var lopt over sleden.

146. ja - fremdeles bruker man lukt en sort eller brun leest.

- 4.
- 147 nei - det har vi ikke hørt
- 148 helst som langsomt som mulig
149. De kjørte gjerne som fast som det gikk an.
150. Nabo eller søn eller s.v. søn eller datter
hvis de hadde hørt selv.
- 151 ja.
- 152 Bruktes ikke her.
- 153 Aldri hørt det - de moatte bare kisten
brø vi
154. nei aldri hørt det
- 155 om barselkvinnene som døde hørt det, den
som gav og mistet liv ble salig
- 156 De som bar ut kisten fra hjemmet
eller fra kirkens grav kisten til gravene
og satte den på de tverstokkene som
låg over den åpne graven. ikke krakk.
157. ikke i kirken men i klokketårnet
158. graven eller kommunen
- 159 Baretne.
- 160 nei
161. nei
162. ja, når presten holdt tale over den
- 163 døde
- 164 nei
- 164 nei
- 165 nei
- 166 nei
- 167 ja det er helt uimelig så si - fordi
vi har fått nytt herredshus og alle papirer
er ikke kommet på plass.
- 168 har aldri hørt annet navn enn graven.
- 169 det var mennene i begravelsesgarden
eller de leik hjalp til det eller fikk naboen
med seg - og den ble kastet opp på begra-
velsesdagen. Det samme gjøres nu

- 170 ogsaa av mange feltrods fu ni hav
graver.
- 170 ja, og det gjæris mi ogsaa
- 171 nei presken
- 172
- 173 ja
- 174 De som hadde road satte kors (malm)
eller sten støtte eller plate eller ogsaa
trekor. likesaa en malmsplate som
dekket hele gravene. Noe de var det
- 175 kirke hadde de blomster med som ble
satt i vann i jernbeger. - Paa rigtig
gamle grave paa Trondenes er der ofte
reinfan.
- 175 ja mi pyntes gravene med blomster
som settes ned om voren eller roer
ell. lig. og alle Helgens sonda bygges
det kranser paa gravene likesaa
juleaften med granbar, blomster og
lys.
- 176 ja
- 177 den skulde (kisten) løfter over muren
- 178 ~~Jek hjarne for seg selv aldri høit om det~~
- 179 Jek hjarne for seg selv.
- 180 ofte i en vakse grav. De ble satt i
- 181 en liten kiste som senere ble satt oppaa
kisten ved den vaksne begravelse.
- 182 Begravelse.
- 183 Som det passet. Oftest en mann i
slekten.
- 184 ja, det var enklere og mer stilferdig.
- 185 Aldri høit det her.
- 186 Det vet vi ikke
- 187 nei, desverre, aldri høit det.
- 188 Ingen kan huske mer beammann.

8. 189 Det har vi aldri hørt.
190. I dag. men var det lang vei til begravelsesgården og da var vi og føie ble det nok flere enn en dag.
- 191 4 småbiter for dag sikket - frokost middag, kaffe og aftens.
- 192 Aldri hørt det
- 193 aldri hørt det.
194. ja - det var en gammel skikk.
- 195 For gift alle i gården i begravelsen mi er det vel høist forskjellig.
- 196 Halde folk det som vanskelig økonomisk sendte naboe og slekt sendte i dagene for.
197. høist forskjellig.
- 198 nei
- 199 aldri hørt det.
- 200 For var det god, lifer, gomme og melk, senere smørbrød, kaker, lifer julekake o. s. v.
- 201 for måtte man ha flere dager gravet - veiene var lange og både lands og felvanns og det var strabasvært å komme frem og tilbake til kirkegården. Det lot seg ikke gjøre å avvikle det på en dag. mi er det anderledes. Man avvikler i avsin dødsfallet og slekt og venner møter frem enten i hjemmet eller på kirkegården - de føor en kopp kaffe etter begravelsen og reiser hjem.
- 202 Det nydes aldri mer mi - i alman deliglut. For var det ofte en drøm og så.

- 203 nei - aldri har det.
- 204 ja j tror nok det - mi sender de fleste kranser.
- 205 Ca 1880-90. j husker som liten jente min mor hadde store bunder "evig hetsblomster" hangende i taket på "kvisken" og var det en begravelse i bygden ble det bunnset krans av evig grønt fra stuen og disse guldne og lille evighetsblomstene. Og de var mydelige.
- 206 ja, de ble laget av tykketvål, børtvål grønt av potteplanter, roser og nellikker. om sommeren a alle slags hageblomster (de som hadde hager da).
- 207 ja ca 1900.
- 208 Idé fleste bli bunnset på kirken og noen (fra den nordmeste familien) bli lagt i skub oppen graven nor den er kastet igjen.
- 209 De bli liggende på graven i våren.
- 210 nei - ikke alkohol men enten te eller kaffe efter jordfestelsen eller med det sjelden midt på.
- 211 nei - ikke beroppe hos oss - alltid i hjemmet.
- 212 ca 1880 oarene.